

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4887

294

U-60

1875

2010

170

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀՆԴԿԱՍՏԱՆՈՒ
ՀԵՐԱՆՈՍ ԿՌԱՊԱՇԵՑ

Թարգմանեալ Անգղիականէ

ՀՐԱՏ. Յ. ԲԻՊԱՐԵԱՆԷ

2001

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

1873

294
U-60

858

5

Printed in Turkey

ՊԱՏՄ. Տ. ՍԻՌԻՏԻ

Ի ՎԵՐԱՅ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ

ՊՐՈՒԾ ՀԱ. ՎԻՇՆՈ ԵՒ ՍԻՎԱ

294
U-60

Printed in Turkey

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆՈՒ

ՀԵԹԱՆՈՍ ԿՈՍՊՈՆԱՆՏԻՅ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ ԱՆԳՂԻԱԿԱՆԷ

ՀՐԱՏ. Յ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԷ

1907

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ, Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԲ

1875

9761

Printed in Turkey

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆՈՒ

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

Տպագր. Ս. Ղ. Պարտիզպանեան Է. Բնկ.
Կ. Պոլիս

Բիզա փողոց, կանոն. բի. 33

3325
39

Հնդկաստանու հարաւային արևել-
եան կողմը՝ Մաորաս անուն վաճառա-
չահ քաղաք մը կայ, որ հարիւր հա-
զարէն աւելի բնակիչ ունի իր արուար-
ձաններովը մէկտեղ:

Ասոնք կը խօսին թայմըլ ըսուած
լեզուն, որ շատ տարբեր է մեր լեզ-
ուէն:

Այս քաղաքիս բնակիչները հեթա-
նոս եւ կռասպշտ են, որ կը պաշտեն
ոսկիէ, պղնձէ ու քարէ աստուածներ.
Նոցա մայրերն ՚ի մանկութենէ կուսու-
ցանեն աղօթել այս ձեռագործ կռոց

ըսելով («Մասֆէ») . . . որ ըսել է, Տէր : Ասոնք որքան որ կուոց կաղթեն այնքան կը չարանան և կանարգեն իւրեանց ծնողքները, երգումներ կընեն, կը դողնան և սուտ կը խօսին, ու բարկացած և կատաղած ատեննին ինքզինքնին գետինը կը զարնեն, մաղերնին կը փեթտեն, գլուխնին կը ձեխոտեն և ուրիշ շատ գէշ բաներ կընեն :

Կը յուսամ թէ խորթելի պիտի երեւնայ այս հետաքրքրաշարժ պատմութիւնը ընթերցողաց, և այս յոյսով մեր պատմութիւնը շարունակեմք :

Հնդիկք կըսեն թէ՛ կայ գերագոյն էակ մը զոր կը կոչուի ՊՈՒՄՆՄ . նա բնաւ չը պաշտուիր և ոչ ալ տաճար մը կառուցած կայ նորա անուանն, բոլոր Հնդկաստանու մէջ, ինչո՞ւ, քանզի նա թմրած է և չը գիտեր ու հոգ չը տանիր մահկանացուոց :

Եւ Պուահմին տեղը կը դաւանին ու կը պաշտեն երեք հարիւր երեսուն և հինգ միլիոն աստուածներ, որք են՝ ամեն տեսակ գոյներով, ոմանք սեւ, ոմանք սպիտակ, ոմանք կապոյտ, և ոմանք կարմիր : Նաեւ ամեն տեսակ ձեւերով ու հասակներով, ոմանք անասունի կերպարանքով և ոմանք մարդոց : Աստուածներ՝ որ կը հեծնեն փիղերու և սիրամարդներու վրայ, օձե-

335

բու և առնեամուկերու վրայ . աստուածներ՝ որ կը կրեն ամեն տեսակ զէնք ձեռքերնին , նիզակներ , բիրեր , աղեղներ ու նետեր , և կը պատերազմին ու կը կռուին իրարու հետ . աստուածներ՝ որ սուտ կը խօսին , գողութիւն կընեն , կը շնան . կոպաններ և ուրիշ ամեն եղեռնագործութիւններ կընեն , նաև անէժքներ կը ժայթքեն երբոր չը կընան յաջողիլ իրենց դաւերուն մէջ և կը գործածեն ամեն տեսակ խարդախութիւններ իրենց չարութիւններն ծածկելու համար :

Ունին գլխաւոր աստուածներ՝ որք կը բաղկացնեն հնդկական երրեակը , որոնց անուններն են Պրումհա , Վիշնօ և Սիվա , Պրումհա աշխարհ ստեղծողն է կըսեն , Վիշնօ՝ պահպանողը և Սիվա կործանողը , Պրումհա ոչ երբէք կը պաշտուէր մեծ սուտ մը խօսած ըլլալուն համար . և պիտի ըսեմ ձեզի թէ ի՞նչ սուտ է : Անգամ մը (կըսեն) վէճ

մը եղաւ մէջերնին , այսինքն՝ Պրումհա հաին ու Վիշնօին մէջ տեղը թէ որս ենք մեծը , եւ երբ կը վիճէին , Սիվա երեւցաւ երկուքին մէջ տեղը իբրեւ հրեղէն սիւն մը , և ըսաւ անոնց , ձեզ մէ ով որ առաջ գտնէ սիւնին յատակը կամ գազաթը՝ ան է մեծը :

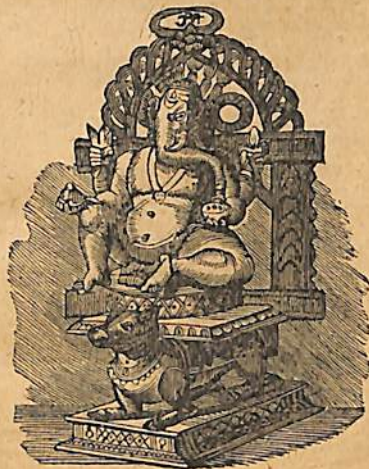
Հիմա Վիշնօ անմիջապէս խողի փոխուեցաւ ու սկսաւ փորել երկիրը սիւնին յատակը գտնելու համար : Պրումհա փոխուեցաւ կարապի մը , թըռաւ վեր դէպ ՚ի սիւնին գազաթը և աղաղակեց , գտայ , երբ դեռ չէր գըտած : Եւ ահա այս ստախօսութեանը համար բնաւ չը պաշտուիր , Վիշնօ ալ գող և ստախօս էր : Ատեն մը նա կը բնակէր ագարակի տէր մարդու մը տուն ու շարունակ կողի և մածուն կը գողնար կն ո՞վմէ որ ժամանակ մը չը գիտցաւ թէ ինչ կըլլար կարագը և մածունը . բայց վերջը գիտցաւ թէ Վիշնօ էր գողը , եւ այս գողութեանը հա-

մար զինքը պատժել ուզելով՝ կապեց
զանիկայ բրինձի սանդի մը վրայ :

Միվան ալ գէշ էր միւսներուն պէս ,
և ասոնց քրածները ձեզի պատմելուս
պատճառն այն է որ դուք ուրախ ըլ-
լաք քրիստոնեայ երկրի մը մէջ ծնած
ըլլալնուդ համար . որ ունիք Սուրբ
Գիրքը ամեն աղէկ բաներն անկէ ուսա-
նելու , քանզի եթէ չունենայիք՝ դուք
ալ պիտի պաշտէիք ասանկ թշուառ
կուռքեր, ինտոր որ Հնդիկք կը պաշտեն :

Արդէն ըսի ձեզի թէ՛ Հնդկաց
պաշտած աստուածներէն ոմանք մար-
դակերպ են և ոմանք անասնակերպ :
Այս աստուածներէն մէկը ես հետս բե-
րի ու հոս անոր պատկերը կը դնեմ :

Այս կուռքին անունն է Բուււեր ,
 և ուրիշ տեղեր կը կոչուի Պոսէշ կամ
 Կըք-բընէ : Ասիկայ մասամբ մը ա-
 նասնակերպ է և մասամբ մը մարդա-
 կերպարան , պատկերին տակը կայ
 առնետ մը , որուն վրայ աստուածը կը
 նստի : Ասիկայ այն արձանին պատկերն
 է որ կը պաշտէր Ռաամու անուն մարդ-
 մը , որ հիմա քրիստոնեայ է Մատրա-
 սի մէջ : Աս էր իր տանը կամ ընտա-
 նեկան աստուածը :

Երբոր Մ. Ուինալօ և ես առաջին
 անգամ այդ քաղաքը դացինք Ռաամու
 շատ հակառակեցաւ ճշմարտութեան .
 բազում անգամ իւր թշնամութիւնը
 յայտնեց մեր գրքերն պատուելով ,
 բայց Աստուած ողորմեցաւ իրեն , իւր
 շնորհաց լոյսը նորա սրտին մէջ ծագե-
 լով , և եղաւ բարեպաշտ քրիստոնեայ
 մը իր առնովը :

Արդ՝ ըսեմ ձեզի թէ ինչպէս կը
 պաշտէրնա այս պատկերը , որպէս զի
 խորհիք ձեր վրայ թէ դուք ալ կը նուի-
 րէ՞ք այնչափ երկար ժամանակ ձեր
 Տէրը պաշտելու՝ որչափ որնա կը վատ-
 նէր իր կուռքը պաշտելու :

Սովոր էր նա ամեն օր իր կուռքին պաշտօնը կատարելու : ուստի առտը ունեց կանուխ կ'ելլէր՝ կը լուսացուէր բոլոր մարմնով, զի այնչափ սուրբ կը սեպէր զայն որ անլուայ չէր կրնար մօտենալ : Ինքը լուսացուելէ յետոյ իր կուռքն ալ կը լուար, և այս էր իր առաջին գործը :

Բ. Կօծէր զնա իւղով :

Գ. Կը ծեփէր վրան սուրբ ածիւնով, զոր բոլոր Բուլլէեր աստուածը պաշտողները իրենց ճակատնուն, կուրծքերնուն և բազուկնուն վրայ կը քսէին :

Դ. Մանգալ ըսուած փայտէն կը ծխէր անուշահոտ ընելու համար, ճիշդ ինչպէս որ մեզմէ շատերը անուշահոտ իւղեր կը դնեն իրենց թաշկինակնուն վրայ անոյշ հոտելու համար :

Ե. Ծաղիկներ կը դնէր շուրջը : Ան երկրին մէջ ձմեռ չկայ, ծառերն միշտ կանաչ են, ծաղիկներ կը դանուին դաշտերն ու պարտէզները, այս ծա-

ղիկներէն քաղելով, խուրճ խուրճ կը նեն և կը բերեն իրենց կուոց տաճարները, զանոնք գեղեցիկ երեւցունելու համար :

Զ. Բանջար և նշեղէն կ'դնէր առջեւը ծամելու համար : Այն երկրին մէջ սովորութիւն կայ ատոնք ծամելու, ինչպէս որ Եւրոպա ալ սովորութիւն կայ ծխախոտը ծամելու : բայց կրնա՞յ կուռքը ծամել կամ ուտել, ինչո՞ւ կը դնէ առջեւը, ճիշդ ինչպէս որ փոքրիկ աղջիկները իրենց պէպէսն առջեւը կը դնեն սեղան մը և անոր մէջը փոքրիկ ափսէներով զանազան ուտելիքներ, քիչ մը շաքար, քիչ մը մրգեղէն և ըն որպէս թէ անոնք պիտի ուտեն, և այսպէս կը խաղան անոնց հետ, ճիշդ ասանկ ալ հեթանոսք կը խաղան իրենց կուոց հետ :

Է. Քափուր կայրէր այս կուռքին առջեւը ու կը կրկնէր իր սուրբ աղօթքներն, թէպէտ և թութակի մը իր խօ-

սածը հասկնալէն աւելի բան չէր հասկընար իր աղօթքներէն :

Որչափ շնորհակալ ըլլալու ենք սիրելիներս , որ քրիստոնեայ երկրի մէջ ծնած ենք , որ մեր ծնողք ուսուցին մեզի երկնային աղօթքներ , որոնց նշանակութիւնը կը հասկնամք երբոր կը կարդամք , ինչպէս հետեւեալ աղօթքը :

« Հիմայ ես որ պառկիմ պիտի ,
Տէր կը յանձնեմ անձս քեզի .
Ներելով իմ բոլոր մեղքերս ,
Պահէ անվտանգ զիս այս գիշերս » :

Օմ քունկըռընսա քաթէյեա նումմա ,
օմ զէվայեա նումմա , օմ քավում
սատավառնսա քավայեա նումմա , օմ
իյում քիլլէյում քավում , քավում քիլլէյում
իյում սընթէյո սավուն թատէյեա
նումմա , ինթէ տայեա նումմա
էյումատայեա նումմա , վատունայեա
նումմա քուքայտիա նումմա :

Ամէն ուրբաթ օր , Ռաամու , բոլոր այս պաշտամանքը վրայ կը յաւելոյր նաեւ զայս , որ կեփէր բրինձ և հաղարջ ու կը մատուցանէր կուռքին :

ԵԵ ԳԵ ԵԵ

Որովհետեւ հեթանոսք չունին ճշմարիտն Աստուծոյ գիտութիւնը՝ հետեւաբար չեն կրնար ունենալ փրկչին գիտութիւնը, ուստի զանազան միջոցներ հնարած են իրենց աստուածներուն հաճոյ ըլլալու համար որ երկինք երթան, և ըն. որոնց մէկ քանին պիտի յիշեմ:

Ոմանք կը վառեն կանթեղ մը տաճարին մէջ, զի շատ արդիւնաւոր դործ մը կը սեպեն զայս. ոմանք կը թաւալին տաճարին շուրջը մեծ կառքով թափոր հանուած կուռքին ետեւէն: Ոմանք ողջ ողջ կը թաղուին փոսերու մէջ՝ զոր կը փորեն իրենց ազգակեանները. ոմանք կամաւ կը խեղդուին սըրբազան դետերու մէջ:

Երբոր խեղճ ջերմեռանդ հեթա-

նոս մը ուղէ երկինք երթալ, կերթայ շուկան, և կը գնէ ջուրի կոյժ մը ու թաղարներ և սաւան, կը կանչէ քահանայ մը, կիջնէ գետը ու նաւ մը մտնելով քահանային հետ կերթայ գետին մէջտեղը: Յայնժամ իր պարանոցը կը կապէ ջրին ամաններն ու կընետուի գետը: Նաւուն մէջ եղող բարեկամներն կամաց կամաց կը լեցնեն այն անոթներն ջրով կամ ինքն իր ձեռօքը երբ դեռ կը տատանի հոսանքն ի վար: Եւ ջուրերն լեցունելուն պէս՝ նա քարի նման ջուրին տակը կիջնայ ու ալ չը տեսնուի. եւ այսպէս հեղձամահ կըլլայ կրօնքին անունովը: (Ձի իւր սըրբազան դետերն կը ծանուցանեն թէ ինքզինքը ջուրին մէջ հեղձունողը երկինք պիտի երթայ):

Հնդկաստանի շատ կողմերը մինչեւ այսօր այրի կանայք ինքզինքնին կայրեն: Գուցէ լսած էք փայտակոյտը, որ է փայտի տեղ մը յատուկ պատրաս-

տուած . որուն վրայ կը տրուի հօրը մեռեալ մարմինը մօրը ողջ մարմինն ալ հետ այրուելու համար . ո՞վ է մեռեալը , հայրը . ո՞ղջը , մայրը . եւ փայտակոյտին շուրջը կը կենան պզտիկ արդաքները . ի՞նչու , լալով կրակը մէկդէ՞ առնելու համար . ո՛չ , այլ իրենց աստուածոցը անուամբը կրակը փայտերուն վրայ դնելու համար , որ մայրերնին այրի ու իրենք ալ որը մնան անբարեկամ աշխարհի մը մէջ : Սիրելի տղաքս , դուք ալ պիտի ուղէիք և այրէիք ձեր սիրելի մայրերն , եթէ Հնդկաստանի այն կողմերն ծնած ըլլայիք : Ուրեմն որչա՞փ շնորհակալ ըլլալու էք որ քրիստոնեայ երկրի մէջ ծնած էք և ունիք Աստուածաշունչը որ կուսուցանէ ձեզի բնաւ այսպիսի բարբարոսութիւններ չընել : Եւ ի՞նչ կը խորհիք թէ ի՞նչու այդ թշուառ մայրերն կը թողուն իրենց զաւկներուն որ այրեն զիրենք ցմահ , այս է պատճառը , որ իրենց սուրբ

գիրքը կը ծանուցանէ թէ այն այրիներն որ ինքզինքնին կայրեն իրենց արանցը գիրքուն հետ՝ երկինք կերթան . քանի մը վկայութիւններ յառաջ բերեմ , անոնց սուրբ գրքէն :

«Չկայ առաքինութիւն մեծ քան այրի կնոջ մը ինքզինքը իր էրկանը հետ այրելու ո՛չ երբէք ութիշ գերազանց պարտաւորութիւն մը կատարելը գիտցուած է առաքինի կնոջ մը՝ իր էրկանը մահէն ետքը քան ինքզինքը նետել նոյն կրակին մէջ : 33 միլիոն մաղ կայ մարդկային մարմնոյն վրայ , այն կինը որ փայտակոյտը կելլէ իր էրկանը հետ՝ այնչափ տարի պիտի կենայ երկնից մէջ եթէ էրկը իւր բարերարն ալ սպաննած ըլլայ՝ կինը անոր հետ այրուելով՝ պիտի քաւէ բոլոր անոր մեղքերը» :

Ուրիշ պատճառ մ'ալ թէ ինչո՞ւ այրին կայրէ զինքը իր էրկանը հետ , այս է որ ինքը շատ ատելի պիտի ըլ-

լայ եթէ չընէ : Որ և իցէ Հնգ-կու-Տի մը
 զրկուեցաւ իր էրիկէն՝ նորա մեռնե-
 լովը . անմիջապէս վրայ կը հասնին քա-
 հանայներն ու Պռահմիներն , ինչ ընե-
 լու մսիթարելով զնա իւր ցաւոցը մէջ ,
 ո՛չ , սա զարհուրելի ընտրութիւնը ը-
 նել տալու որ՝ կամ մաղերը գերծուած
 շարունակ առանձին նստի անարդուած
 ու խայտառակ , և կամ երթայ այն
 մահաբեր փայտակոյտը՝ ու հոն ինք-
 զինքը զո՛հ ընէ :

Պատմեմ ձեզի այսպիսի քանի մը
 դէպքեր .

Քիչ ժամանակ առաջ Էտիւրի թա-
ղաւորը մեռաւ , և մարմնոյն այրմանը
առաւօտը իբր Ա՛ն անձինք այրուեցան
 անոր հետ բոլոր Էտիւրի հաւաքեալ
 ժողովրդեան առջեւ , որոնց կարծեմ
 հինգը կամ եօթը թագուհիներ էին :

Ուրիշ դէպք մը ևս առաւել սու-
 կալի :

✓ Մանկամարդ այրի մը Ա՛ն տարեկան ,

էրիկը մեռնելուն պէս վճռուեցաւ այ-
 բուելու մահաբոց փայտակոյտին վրայ ,
 զոր պատրաստեցին ազգականներն ,
 ու իր հօրեղբայրը կրակեց . զի զաւակ
 չունէր . խեղճ մատաղ այրին չը գիմա-
 նալով վար ցատկեց . բայց նոքա ձեռ-
 քերէն ու սաքերէն բռնելով կրկին վը-
 բան նետեցին , դարձեալ նա ցատկեց
 կիզող փայտակոյտին վրայէն ու վա-
 ղելով մօտը գտնուած աղբիւր մը պառ-
 կեցաւ ջուրին առուին մէջ գառնապէս
 ողբալով , սաւան մը բերին ու հօրեղ-
 բայրը կը թախանձէր որ անոր մէջ
 փաթթուի , իսկ նա մերժեց ըսելով
 թէ նորէն կը տանիք զիս կրակը , և
 կաղաչէր որ եթէ զթան իր վրայ ու
 ազատ թողուն , ինքը յանձնառու է
 մուրալով ապրիլ տունէն հրաժարելով ,
 վերջապէս հօրեղբայրն երկուսը ըրաւ
Գանգէս գետին վրայ (զոր իբրեւ ա-
 ծուհի կը պաշտեն) թէ շիտակ տուն
 պիտի տանին երբոր հանդերձին վրայ

նստի . նա ալ մտիկ ընելով հանդերձին մէջը փաթուեցաւ անոնք ալ յանկարծ փայտակոյտը տարին որ աւելի բորբոքեալ էր , և նետեցին բոցերուն մէջը : Խեղճ արարածը անգամ մ'ալ ջանաց ինքզինքը ազատել , բայց ներկայ եղողներուն գրգռմամբը Մահմէտական մը մօտենալով իր սրովը կարեց գլխէն ու ետեւին վրայ իյնալով սպառեցաւ :

Մը. Քամուլի այրիի մը փայտակոյտին վրայ այրուելը պատմելով կըսէ : Տեսայ իր շրջելը փայտակոյտին շուրջը և անկէ ետեւ ելլելը մահուան անկողնոյն վրայ , և կապուելը և էրկանը մեռեալ մարմնոյն հետը : Տեսայ իւր գոհարներն ականջներէն և պարանոցէն ու մարմնոյն զանազան մասերէն հանել , և իբրև յիշատակ բարեկամներուն ընծայելը : Տեսայ իւր որդւոյն ջահը ձեռքը առնուլ և ամէն կողմերէն փայտակոյտը բռնկցնելը իր մայրը սոսկալի

բոցերուն մէջ սպառելու համար : Տեսայ անգուլթ սպասաւորաց խուրճերու ծածկոյթին չուաններն կտրելը որ անոր գլխուն վրայ իյնան ու կոխեն և չը թողուն փակցնել , ու բոցերուն սաստկացած և փայտակոյտը կրակի գէղ մը եղած ատենն լսեցի պարփակող բազմութեան ահուելի աղաղակը և ծափահար ցնծութիւնը խեղճ զոհին ճիշդ չը լսուելու համար , ո՛հ , կարծեցի թէ դժոխային լճին եղերքը կայնած եմ , և զարմացայ որ երկիրը չը բացաւ իր բերանը կլլելու այս սոսկալի սպաննութեան գործը կատարողները : Հոս կը դնեմք այս թշուառ կրնոյ այրուելը ներկայացնող պատկերը :

Այս սրտաճմբիկ եղելու թեանց պատ-
մութիւնը սիրելիներս պէտք է որ ձեր
սրտերը շարժէ մեծաւ շնորհակալու-

թեամբ փառք տալու Աստուծոյ, որ
այն մութ երկրին մէջ ծնած չէք. զի
եթէ դուք ալ հոն ծնած ըլլայիք, դուք
ալ ենթակայ պիտի ըլլայիք բոլոր այն
զարհուրելի աղետացը զորս այժմ նը-
կարագրեցի ձեր առջեւը :

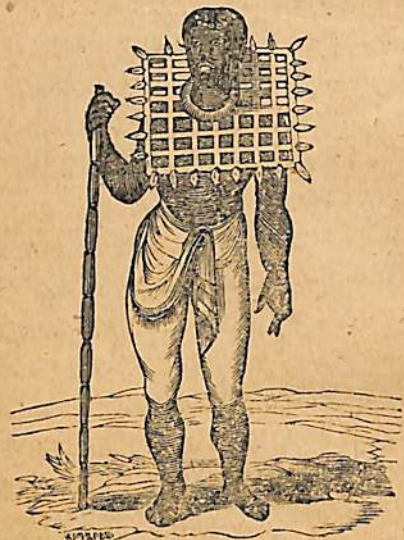
Հնդկաց մէջ դաս մը մարդիկ կան Եօ՛՛յ. կամ ուխտեալներ կոչուած, որոնք սաստիկ կը շարչրեն ինքզինքնին. նպատակնին սնական ազանդաւորաց նպատակն է, որ է մարդկային զգացումը խլել:

Ոմանք խոռոչներու և փապարներու մէջ կը բնակին. ոմանք ծանր շղթայ մը կը կրեն. ոմանք կայսրութեան մը տարածութիւնը շրջան կընեն ծունկերնուն և ձեռքերնուն վրայ սողալով, ոմանք կը թաւալին ինդոս դետին եղերքէն մինչեւ Գանգէս:

Մը. Նէյէր Հնդկաստանու քարոզիչ մը իր վերջին նամակներուն մէջ կըսէ թէ՛ Հնդկաստանի ուխտաւոր մը ինք տարիէն աւելի ժամանակ անցուցեր էր Պինարիսէն մինչև Բոմբոյն գլուխը. որ

է Հիւսիսային լայնութեան 27 աստիճանէն մինչև 7 աստիճանը: Բոլոր այս ճամբորդութիւնը ըրեր էր մերկ գետնին վրայ թաւալելով մէկ կուշտէն մէկալը, օրը 3 մղոն տեղ: Ուխտեալներէն ոմանք կերթան կուգան բոլոր իրենց կենաց ժամանակը մեղմ կրակի մը վրայ. ոմանք ալ կը կայնին երկու կըրակներու մէջ տեղը. ոմանք վեր կը բռնեն մէկ կամ երկու բաղուկնին մինչեւ որ մկանունքնին կը խստանան և իրենց անդամներն կըլլան կոճղի նման: Ոմանք կը տանջեն ինքզինքնին ծառի մը ոտին վրայ գլխիվար կախուելով մինչև որ մազերնին գետինը հասնի: Ոմանք կը պառկին երկաթ բեւեռներով մահիճի վրայ:

Ոմանք մեծ երկաթ վանդակներ կանցունեն պարանոցնին ինչպէս որ կը տեսնէք հետեւեալ պատկերը.

Ես տեսայ ոչ միայն մարդ, այլ կին
 ալ Հնդկաստանի մէջ որ այս մեծ քա-
 ռակուսի վանդակներն կը կրէին վի-
 դերնին, որոց լայնութիւնը և երկայն-
 նութիւնը երկու սաք էր: Ասոնք իրենց
 ըրած մէկ ուխտը կատարելու համար
 կը կրէին. զոր օրինակ, թէ որ մայր մը

խիստ հիւանդ աղայ մը ունենայ, կը-
 սէ, « Հիմայ ո՛վ Սուամիէ թէ որ բը-
 ժչկես իմ աղեկս. երկաթ վանդակ մը
 պիտի կրեմ պարանոցիս վրայ բոլոր
 կեանքիս մէջ»: Այս ուխտը ընելէն ե-
 տեւ եթէ աղան առողջանայ մայրը կը
 խորհի թէ Սուամիէ բժշկեց անիկայ,
 և իր ուխտը կատարելու համար բոլոր
 կենացը մէջ այդ պատիժին տակը կը
 մտնէ:

Ուրիշ ջերմեռանդներ ինքզինքնին
 դահավէժ սեղերէ վար կը ձգեն ու
 կտոր կտոր կըլլան. ոմանք կը թաղեն
 ինքզինքնին փոսերու մէջ, զոր իրենց
 մերձաւորներն կը փորեն: Ոմանք չուան-
 ներով կամ շղթայիւք ծառերը կը կապ-
 ուին մինչեւ որ մեռնին: Ոմանք այն-
 չափ երկար և ակնկառոյց երկինք կը
 նային, որ իրենց պարանոցին մկա-
 նունքները կը քաշուին և այլ կերակուր
 չեն կրնար ուտել բայց միայն հեղուկ
 բաներ: Ամեն տարի Սիվային տօնին օ-

ըը ժողովուրդներն սոսկալի արարողութիւններ կը կատարեն ինքզինքնուն վրայ :

Ոմանք բարձրէ մը վար կը նետուին երկաթ բեւեռներու վրայ կամ յարդի պարկերու , որոնց մէջ դանակներ կան . ոմանք կը խաղան կրակին վրայ . ոմանք լեզունին կը ծակեն երկաթով մը ու ողջ օձեր կանցունեն բացուած ծակերէն : Ոմանք գնտասեղներ կը մծեն կուրծքերնին և ձեռքերնին . ոմանք բուլբուլ գիշերը կը նստին տաճարին քովը կանթեղներով որոնց ծայրը դպած մետաղեայ թելերէն ճակատնին կը տանջեն . ոմանք երկու ճանկ իրենց կրունակնին անցուցած կը տարուբերին օդին մէջ , ինտոր որ կը տեսնէք հետեւեալ պատկերին վրայ :

Հնդկաստանի գլխաւոր աստուածներէն մէկուն անունն ալ Ճիւնաթ է. քիչ մըն ալ անոր վրայով պատմեմ ձեզի : Ասիկայ Վիշնօին մէկ մարդեղութիւնն է, եւ կը նշանակէ «Աշխարհին տէրը» . ունի զարհուրելի կերպարանք մը ինչպէս որ կը տեսնուի այս պատկերիս մէջ .

Նորա տաճարն Օրիսայի մէջ Հնդկաստանու ամենէն երեւելի տաճարն է, նորին շուրջը տասը մղոն հեռաւորութեամբ անցադիր մը սեպուած է, մահը երկիրնք մտնելու : Կը կարծուի թէ միլիօնէ մը աւելի ժողովուրդ կերթայ այս տաճարը ամեն տարի, որոնց ոմանք ճամբուն բոլոր հեռաւորութիւնը իրենց մարմնովը կը չափեն, ինտոր որ հիւս մը իր կանգունովը տախտակ մը կը չափէ : Ծերն ու հիւանդը յանձն կառնուն այս չարչարանքը իբրեւ դեղ մը ամեն չարեաց : Հազարաւորներ կը մեռնին ճամբան թէ դայցած և թէ դարձած ժամանակնին . զի շուրջանակի բազում մըղոններով լեցուն են խեղճ ուխտաւորաց ոսկորներովն ու սկաւառակներովը : Աւելի շատ կը մեռնին տաճարէն դարձած ատեննին : Շատ անգամ բաւական ստակ չեն ունենար կերակուր դնելու, և յայնժամ աւելի արագ կըլլայ մահուան գործը, և

ուխտաւորաց խուժանը կրնայ ոսկոր-
ներուն հետ ճագարներուն և անդղնե-
րուն կերակուր ըլլալ: Տաճարին մօտ
երկիրը կարծես թէ սովու և ժանտախ-
տի երկիր մըն է: Ամեն մէկ սահմա-
նին մէջ մեռեալ մարմիններ կը տես-
նուին, երբոր ձկկոնաթ՝ կառքը դըր-
ուած թափոր կը հանուի տաճարին
շուրջը, խեղճ խարուած ուխտաւորնե-
րըն ինքզինքնին անոր անիւներուն
տակը կը նետեն և կոխուելով կը մեռ-
նին. աստուածնին կը զուարճանայ ե-
ղեր երբոր ասանկ կընեն:

ՆԻՎՄԻ ԳԿՊՂՎԻՃ

ձկկունաթու քաղքին մօտը կը տեսնուին բաղմու թիւնք, խեղճ խաբուած արարածներու, ոմանք բոլոր օրը գըլուխնին գետինը ու ոտքերնին դէպ 'ի վեր օդին մէջ, ոմանք աչքերնին տըղմով խճողած և բերաննին յարդով, ուրիշներն ջրոյ լճի մը մէջ փռուած, մին իր ոտքը վիզին կապած, ուրիշ մը կրակի թաղար մը կուրծքին վրայ դըրած, կամ լարերէ շինուած վարմի մը մէջ փաթթուած :

Քիչ մըն ալ Սակօր կղզիին վրայ պիտի պատմեմ ձեզի : Այս այն կղզին է զոր տեսայ 128 օր ծովու վրայ ճամբորդելէս ետքը :

Այս կղզին Հուկլի գետին բերանը կ'իյնայ և Գանգէս գետին բերաններէն մէկն ըլլալով շատ սուրբ տեղ մը սեպուած է : Մեծ բաղմու թիւնք ժողովրդեան ուխտի կ'երթան հոն : Գեռքիչ ժամանակ յառաջ իբր 300,000 անձինք ժողուած էին : Որոնք հոն տանող 80 հազարի չափ նաւակներ բըռնուեցան : Աս է անոր տեղը ուր որ հարկւրաւոր մայրեր ժամանակին իրենց տղաքները գետը կը ձգէին կոկորդիլոսներուն բերանը, և հոս է նաև այն տեղը, ուր որ յիշեալ մայրերն աղաղակելով կ'ողբային, եթէ այն գաղաններն բուն իրենց աչքին առջևը նետած տղաքնին գիշատելով չ'կլլէին :

Տեսէք թէ ինչ զարհուրելի կրօնք մըն է որ մայրերն այսչափ քարասիրտ կընէ : Հաւերու կամ ձագերուն կեր տուած ատեննիդ ինտօր կը վաղեն հուգան ձեր առջեւը ու կուտեն դարին կամ կօրեկը , ճիշտ անանկ ալ կօկորդիլոսներն կուգան կը մտե-

նան այս մայրերուն և կը գիշատեն այն խեղճ տղաքները . զորս նոքա կը նետեն անոնց բերանը ինչպէս կը տեսնէք պատկերին մէջ :

Արդ՝ ինչպէս որ ըսի , Հնդկաստանի ժողովուրդը սուրբ կը համարի Գանգէս գետը , և այս անունը առնուած է Կունկա աստուածուհւոյն անունէն որուն համար կըսեն թէ երկինքէն իջաւ ու հարիւր վտակներու բաժնուցաւ : Այս հարիւր վտակներն աստուածուհւոյն բերաններն են : Բոլոր դասը ժողովրդեան կը պաշտեն զայն . իրենց սուրբ գերբը կը ծանուցանէ թէ Գանգէս գետին անունը կանչողը կամ տեսնողը և դպողը բոլոր մեղքերէն կը սրբուի : Մէջը լուացուողը այնչափ օրհնութիւններ կընդունի որ ոչ մէկը կըրնայ ունենալ , վասն զի գետին եզերքը կամ հօսանքի մը մէջ թողուած ջուրեր խմելովնոյն ատեն տղմաշաղախ ըլլալով մեռնիլը շատ սուրբ կը սեպ-

ուի : Ասոր համար երբոր կըսպասուի թէ մէկը պիտի մեռնի այն խեղճ հիւանդը ուզէ չուզէ փութով գետը կը դրուի : Երբեմն բուն հիւանդաց աչքին առջեւը կը դիզեն անոնց դիեւրն այրելու փայտերը, ի՛նչ անգթութիւն : Եւ իբրեւ մեռեալ զանոնք խարոյկին վըրայ դրած ատեն, երբ անոնք մեռած չըլլալով՝ կենդանանան ու ելլելու ջանան, խորհելով թէ նոքա գիւհարած են, կացինով կամ պամպու ըսուած փայտով կը զարնեն : Եթէ դուք՝ ալ գանդէսին եզերքը գտնուիք . պիտի տեսնէք որ երկու երեք երիտասարդներ կը բերեն հիւանդ կին մը, ու թէ որ հարցունէք ո՛ւր կը տանիք այդ խեղճ հիւանդը, կամ ի՛նչ պիտի ընէք . գուցէ պիտի պատասխանեն, «Կունկային բերնք որ մաքրուի հողին ու երկինք երթայ, զի ասիկայ մեր մայրն է» ուրիշ տեղ մը պիտի տեսնէք հայր մը ու մայր մը աղմուտ ջրով կը լող-

ցունեն իրենց սիրելի զաւակը ու անոր մահուան տագնապը մեղմացնել ջանալով կ'ըսեն, «Երանելի է Կունկային քով մեռնիլը որդեակս, Կունկային քով մեռնիլը օրհնեալ մահ մըն է» : Ուրիշ տեղ մըն ալ պիտի տեսնէք մէկը ջուրին մէջ նստած քահանայով մը, որ մեռնող հիւանդին կողորդնիվար կը լեցնէ տիղմ ե ջուր ու կաղաղակէ . «ով մայր Կունկա ընդունէ ասոր հողին», ե այսպէս նա հեղձամահ կը կորսուի յանուն կրօնքին :

Երբեմն օտարականներ կը ձգուին մեռնելու գանգէսին եղերքը, առանց ջրէն խմցընելու արարողութեանը, որոց ոմանք կը տեսնուին որ լանջաց վրայ կը սողան, մարմիննուն կէսը թռչուններէն կերուած, ուրիշներն իրենց շուներէն և ճագարներէն պատուած անգամներովը, և ուրիշներ ալ միջատներով ծածկուած :

Հիւանդն գետը տարուելէ յետոյ, եթէ կրկին առողջանայ, մեծ դժբախտութիւն մը կը սեպուի այս՝ բարեկամաց առջեւ, պարզապէս երեսէ կը ձգուի, և զաւկներն անգամ հետը հաց չեն ուտեր ու բնաւ չեն մօտենար իրեն :

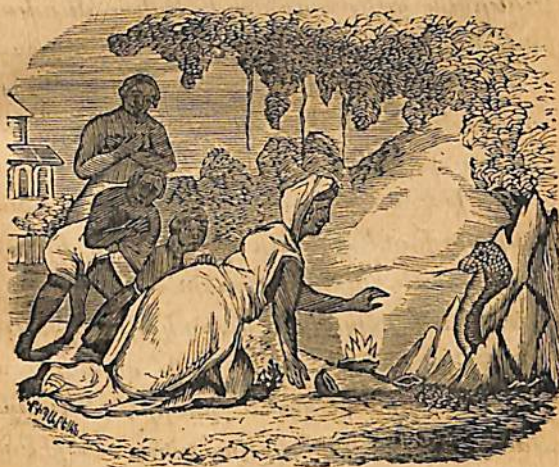
Պզտիկ տղաքներն կը զոհուին կունկա չաստուածուհւոյն. իրենց մայրերէն՝ անոնց ըրած ուխտին համար : Երբոր զոհին ժամանակը կուգայ, կառնեն տղաքնին կը տանին գետը ու կը մզեն զանոնք և կը քաջալերեն մէջը

մտնելու այնչափ խորունկը, որ հոսանքը կառնէ կը տանի. կամ խաբուած ծնողքներն իրենց ձեռօքը կը հրեն մէջը և կը խեղդուին :

Հիմա դուք աւելի պիտի զարմա-
նաք, երբոր ըսեմ ձեզի թէ Հնդիկք
օձ ալ կը պաշտեն. օձերուն կամ վի-
շապներուն թագաւորն կըսեն չէ՞ է
կամ Կօդը + Բէլլը ըսուած իժը, որ դուք
ալ գիտէք թէ չարաթոյն օձ մըն է :
կըսեն թէ նա ունի հազար գլուխ, ո-
րոց մէկն իր վրայ ունի երկիրը. ասոր
պաշտաման տօնիօրն է յուլիս 23րդ օ-
րը, ժողովուրդը անոր մէկ կաւէ ար-
ձանը կամ պատկերը կը շինեն, ու կը
բերեն կը դնեն առջևը կաթ, ծաղիկ-
ներ, քօքօ (հնդկական ընկուղ), և ու-
րիշ ուտելիքներ, և կը դնեն վար ա-
նոր առջևը ու կըսեն, «ով աստուա-
ծային Բօպրա պահէ մեզ և պահպա-
նէ, ով շէ՛շ ընդունէ այս նուէրն ու հա-
ճութիւն ունեցիր առ մեզ» : Հետեւ-

եալ պատկերը կը ներկայայնէ կին մը,
որ իր ընծայներն կը մատուցանէ այս
օձին :

Քիչ մըն ալ Գուգէ չաստուածուհւոյն վրայ խօսիմ ձեզի: Սա է յոյժ անգութ աստուածուհի մը: Իւր ականջներուն օղերն ըրած է երկու մեռեալ մարմիններ. ունի վզնոց մը սկաւառակէ, և կապած է գօտի մը մէջքը, պատերազմի մէջ սպաննած հսկաններուն գլուխներէն շարահիւսեալ: Կըսուի թէ նա երեք ամիս հաճութեամբ կը նայի անոնց՝ որ կ'սպաննեն կոկորդիլոս մը ու անոր արիւնը իրեն կընծայեն. կախորժի մարդկային զոհերէ և եթէ մէկը, մարդ մը սպաննէ ու անոր արիւնը իրեն նուիրէ, հազար տարի բարեկամ կըլլայ անոր, և թէ որ երեք հոգի սպաննէ ու անոնց արիւնը տանի նուէր ընէ. հարիւր հազար տարի բարեկամ կըլլայ անոր: Կը բերկրի նաեւ, երբոր մարդիկ կայրին իրենց

մարմինը ճրագով մը, կամ կը կտրեն իրենց մարմինէն և իբրև ողջակէզ անոր կը մատուցանեն:

Արդ՝ ասանկ աստուածուհի մը պաշտող ժողովուրդն ալ հարկաւ խիստ չար ու անղգամ մարդիկ ըլլալու են. դողերն իրենց ջերմեռանդ պաշտոնը կը մատուցանեն անոր՝ որ իրենց չարագործութեանը համար օգնութիւն դաննեն անկէ:

Խումբ խումբ կը ժողուին ու արիւնային զոհեր մատուցանելէ, արբեցուցիչ ըմպելիքներ խմելէ, և մարմինն իւզով օծելէն ու իրենց դործիքներուն պաշտօնը կատարելէն յետոյ, կերթան աւաղակութեան: Աղօթք մը ունին զոր կընեն չարութեան դործիքներուն օրհնութիւնը մաղթած ժամանակին. որ է այս. «՛վ աստուածուհւոյն կազմած դործիքը. Քառլէ կը հրամայէ քեզի ծակ բանալ տուներ մտնելու, քարեր՝ ոսկորներ՝ ա-

դիւաներ՝ փայտ՝ երկիրը ու լեռներ կըտրելու և փոշին հովերուն ցրուել տալու» . Հոս կայ Քառլէ աստուածուհւոյն պատկերը իր երկրպագուներովը մէկ տեղ :

Հնդկաց մէկ ցեղը կայ Թւէ կամ Բան-Նէկը ըսուած անօրէն ու չարագործ, որը իրենց ապրուստը սպաննութեամբ ձեռք կը բերեն : Քառլէին կընծայեն իրենց սկիզբը՝ օրէնքները ու պատիւը , և կըսեն թէ այս աստուածուհին անգամ մը քաշեց հանեց իր երկնային ծնօտէն ժանիցը մէկը ու տուաւ իրենց ըսելով թէ՛ «կրնաք դործածել ասիկա իբր սլաք՝ որ բնաւ պիտի չմաշի» : Յայնժամ բացուեցաւ իր կուշտը ու փրցուց իր կողերուն մէկը և տուաւ անոնց իբրեւ դամնակ՝ որոյ բերանը բնաւ չէր կրնար բլթանալ : Աս ընելէն ետեւ վար սլացաւ , պատուեց իր հանդերձին ժապաւէնը և տրուաւ անոնց իբրեւ կապիչ՝ որ ամենեւին պիտի չթուլնայ որու կոկորդին վրայ որ ձգուի : Ահա այսպէս անոնց

կրօնքը կը սրբէ ամենալատ եղեռնա-
գործութիւնն ալ :

Այս թէ՛ ըսուածներն ցրուած են
բոլոր Հնդկաստան և կը սպաննեն ան-
թիւ մարդիկ : Այն յիշեալ կապիչը
մարդոց գլխուն վրայ ձգելով և խեղ-
դելով զանոնք , զայս կընեն ստակնին
յափշտակելու համար : Բոլոր գողու-
թիւննին սպաննութեամբ է : Խուժը
խումբը դարանակալ կըլլան և կը կո-
ղոպեն ճամբորդները . երբեմն մէկ
խումբը 60 կամ 70 հոգի կըլլան , և
շատ անգամ երկու կամ երեք խում-
բեր մէկ տեղ մը կընեն իրենց կայանը
անանկ տեղ մը հանգստեան , ուր որ
ճամբորդը կուգայ գիշերն հոն հանգ-
չելու , և քնացած ատենը զանիկայ
քունէն կը հաննեն ու կապը գլխուն
վրայէն վիզը ձգելով կը խեղդեն : Ընդ-
հանրապէս մինակ եղող ճամբորդնե-
րուն կընեն ասանկ . բայց ես կարդա-
ցած եմ գէպը մը որ 42 անձինք մէ-

կէն մէկ անգամին սպաններ էին : Թէ
որ սպաննուողը շուն ունենայ հետը ,
ան ալ կը սպաննեն որ չըլլայ թէ հա-
ւատարիմ կենդանին երթայ իմացնէ
իր տէրօջը գերեզմանը : Եւ երբոր այս-
պէս կը կողոպտեն , իրենց կողոպու-
ներէն , մէկ մաս մը իրենց աստուածուհի-
ւոյն նուիրելը շատ ընդունելի գործ-
մը կը սեպեն , թէ որ չը կրնան երբեմն
յաջողիլ սպաննութեան մէջ , կը խոր-
հին թէ յանցաւոր են աստուածուհի
դէմ , ուստի ընծայ մը կը մատուցա-
նեն իրեն զինքը հաշտեցնելու համար :

Այս աւազակներն իրենց սպաննած
մարդոցը պզտիկ տղաքներն չեն սպան-
ներ , անոնց խնամք կը տանին և կը
մեծցունեն , ինչպէս իրենցը , բայց ին-
չո՞ւ , որ իրենց արհեստը ուսանին :
Յատուկ դաստիարակներու կըթու-
թեան տակ կը դբուին որ վարժուին
քաջ ճարտարութեամբ իրենց ընկեր
մարդիկը սպաննել : Երբեմն հայրը կը-

լայ որդւոյն ուսուցիչը , որով նա կուսանի թէ արդար և յառկական գործ մըն է մարդ մը սպաննելը , ինչպէս որ օձ մը սպաննելը որ ճամբու վրայ պառկած անցնողը պիտի խայթէ : Նոյն ատեն կողոպուտէն ալ փոքր բաժին մը կը տրուի իրեն որ սպաննութեան բաղձանք տարածի իր մէջը , տեսնելով որ սպաննութեամբ ձեռք բերուած է այն կողոպուտը : Այսու ամենայնիւ մինչեւ որ կատարեալ մարդ չըլլայ , թոյլ չը տրուի որ անոր այս զարհուրելի գործին մէջ մտնել , և այս պատրաստութեանը սովորաբար գէթ 8 կամ 10 տարիներ պիտի նուիրէ : Սպաննութեան գործէն առաջ իր դաստիարակը կապիչ մը կընծայէ անոր , և այս կըլլայ իբրեւ վկայական մը ազատ մարդասպան մը ըլլալու :

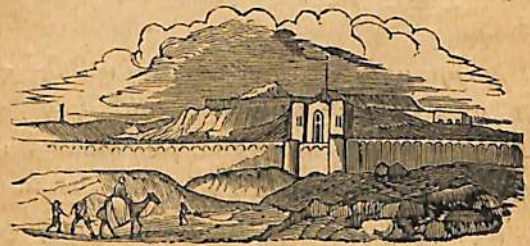
Թէպէտև այս աւազակներն ընդհանրապէս արու մարդիկ են , բայց կանայք ալ կը դանուին այս գործին

մէջ . նոքա երբեմն կընտրեն գեղեցիկ աղջիկ մը , և կը դնեն ճամբուն վրայ , ուրկից ճամբորդը կանցնի . և նա , ճամբորդն անցած ատեն , իր գեղեցկութեամբն ու սուտ պատմութիւններով կը խաբէ զանիկայ մինչև որ մեռցունէ . բայց ինչպէս , ճամբորդն անցած ատենը կսկսի դառնարցունք պատմել թէ ինչ պատահելի էր գլխուն որ հոն ինկեր է ու կազազակէ կը սլաղատի որ գլխայ իր վրայ ու իր ձիուն գաւակը դնելով հետը տանի ու ազատէ զինքը այն վտանգաւոր տեղէն , ու մարդը խաբուելով և գլխով իւր գաւակը դնելէն ետքը երբ ճամբան քիչ մը յառաջ կ'երթան . աղջիկն ետեւէն յանկարծ իր լարը մարդուն վիզը ձգելով ձիէն վար կը ցատկէ ու քաշելով կը խեղդէ :

Ասանկ գէպք մը պատմեմ ձեզի : Մատրասի նահանգէն մէկ ձիաւոր մը կանցնէր տեղէ մը , ուր որ այս դէտ

կեցող կամ դարանակալ աղջիկներէն մին կը սպասեր, որ սկսաւ դառնալիո՞՞ծ ողբով պատմել թէ ինքը այս ինչ տեղէ յափշտակուեր և բռնաբարուեր էր. ու հոն ձգուած ըլլալով օգնու թիւն կը փնտռէր. ճամբորդին գութն շարժելով իր ձիուն գաւազը առաւ զանիկայ և քանի մը մղոն յառաջ գացին, իսկ աղջիկը որ պատահութիւն կը հսկէր, խօսքի բռնելով ճամբորդը յանկարծ նետեց կապը գլխուն վրայէն. և քաշելով զայն բոլոր ուժովը և կը ջանար զնա ձգել ձիուն վրայէն: Այս վայրկենիս գունդ մը մարդիկ դուրս թափեցան մօտակայ անտառէն և պաշարեցին զինքը. բարեբաղդաբար լարը ձգուած ատեն մարդը զլուխը քիչ մը վար ծռած ըլլալով կինը քաշած ատեն չուանը բերնին եկաւ ոչ թէ պարանոցին, ու ստի նա ահռաններովը բռնեց: Գաւազործը կարծելով թէ իր զոհը ապահով էր, վար սահեցաւ ձիէն,

իսկ մարդը ձին մտրակելով բուռն զօրութեամբ քաշեց ետեւի չուանը, գետինը զարկաւ աղջիկը, որ նա անմիջապէս թող տուաւ չուանը: Մարդն ինքզինքը ազատ գտնելով քաշեց սուրը և մէկդի ցրուելով աւազակներն փախաւ, անոնց երկուքը սաստիկ վիրաւորելով: Քիչ ատենէն աս մարդիկը և ուրիշ տասներկուք ալ հետ աղջկովը բռնուեցան և դատաւորաց ատեանը հանուելով՝ մահուան դատապարտուեցան:

Քիչ մը առաջ մարդազոհներու վրայ
ակնարկութիւն մը ըրի, և հիմա կարգն
է որ խօսիմ:

Մատրաս քաղաքին մօտ Բօնաք բա-
ուած ժողովուրդ մը կայ, որ մարդա-
զոհի հաստատուն սովորութիւն ունին,
Քունսուրի մէջ կը բնակին, և իրենց
զոհ ընելիք մարդիկը գողութեամբ կը
յափշտակուին ստորին երկրէն, կամ
կը գնուին ու անոնց կը ծախուին, թէ
որ մանչ ըլլան կը պահուին մինչեւ որ
մեծնան:

Երբ որ սրոշեալ օրը կուգայ, Բօն-
տերն կը ժողուին երկրին ամեն կող-
մերէն, իրենց զարդերն հագուած,
ոմանք արջու մորթեր ձգած ուսերնուն
վրայ, ոմանք ալ սիրամարդի պոչեր
ետեւնին կախած, և գլուխներնուն
վրայ աքաղաղի երկայն շարժող փե-

տուրներ: Այսպէս զարդարուած կը
պարեն, կը ցատկեն, կը ցնծան, թմբուկ
կը զարնեն ու նուագարան կը հնչեցը-
նեն, բարձր երկրէն սրինդին նման ձայ-
նով: Կէս օրէն ետեւ, քահանան օգ-
նականի մը օժանդակութեամբ կը
կապէ մարդ մը, կամ կին մը, կամ
տղայ մը և կամ աղջիկ մը, գետինը
տնկուած ցիցի մը վրայ, որուն շուրջը
կը կայնին հարիւրաւոր Բօնտեր, ձեռ-
քերնին մեծ դանակներով և յատուկ
նշան մը տրուած ատեն, բուռն զօ-
րութեամբ կսկսին դանակ քաշել խեղճ
արարածին, և կը մրցին թէ ո՞վ կըր-
նայ ամենէն առաջ մարմնոյն մէկ մա-
սը ոսկորէս կտրել. մեծ արժէք կը
տրուի առաջին կտորին վրայ որ մար-
մինէն կը կարուի, իբրեւ մեծ առա-
քինութեան գործ մը. ասիկայ կը
թաղուի հողին մէջ արեւը մտնելէն ա-
ռաջ:

Կուտտարուրի մէջ ասկէ տարբեր

տահեցաւ բանակին շղթայակապ ոտիւք,
որ մատնիչներուն ձեռքէն փախէր էր,
ու պատմեց թէ ինքը ծախուեր էր իջ
բուն եղբօրմէն զոհուելու համար :

Մր. Մօֆֆադ կը գտնէ Էրախայ մը գոր
իբ մայրը ողջ ողջ բաղէր էր

Խօսք մըն ալ յատկապէս կուզեմ
խօսիլ ձեզի, որ քրիստոնէայ երկրի
մէջ ծնած ըլլալնուդ համար ուրախը
լաք: Հնդկաստանի մէկ քանի կողմերն
պղտիկ աղջիկներն ծնածնուն պէս կը
մեռցուին: Ծնուած աղանդա-
ւորներ կան, որոնք իրենց աղջիկ զա-
ւակացը մեծագոյն մասը կը մեռցու-
նեն: Պէնկալի պաշտօնատար աղնուա-
կան մը խրկուեցաւ կառավարութեան
կողմէն հիւսիսային անկախ թագաւո-
րութեանց մէջ, Ժողովրդոց թիւը
գտնելու համար, և անցած նահանգաց
գլխաւորներն իմացուցին որ բուն ի-
րենց զաւկներէն շատերը սպաններ է-
ին, և իրենց գիտցած դրացին և ծա-
նօթներն ալ իրենցը մեռցուցած էին,
և այս սովորութիւնը արմատացած էր
Ժողովրդին սրտին մէջ: Գիւղի մը մէջ

կային 50 տղաքներ ու միայն 14 աղ-
ջիկներ . ուրիշ գիւղի մը մէջ 79 տղայք
և միայն 12 աղջկունք . ուրիշ գիւղ մը
10 տղաք և 2 աղջկունք . և ուրիշ գիւղ
մը 22 տղաք և ոչ աղջիկ մը :

Պատմութիւն մը պիտի ընեմ ձեզի ,
որ սաստիկ պիտի գալարեցնէ սրտերնիդ .
Հնդկաստանի տղոց վրայ : Քիչ ժամա-
նակ առաջ ընիկ իշխանի մը կիներ որ
Ռաճա կըսուէր , դուստր մի ծնաւ :
Հայրն հրամայեց անմիջապէս սպան-
նել , զի եթէ մանչ ըլլար պիտի խը-
նամուէր . երկրորդ անգամ ծնաւ ու
երրորդ , չորրորդ և հինգերորդ ան-
գամ . և բոլորն ալ սպաննել տուաւ
աղջիկ ըլլալուն համար : Վեցերորդ
դուստր մի ալ ծնանելով ալ մօրը
սիրտը չը դիմացաւ անոր . « ես չեմ
կրնար բան մի ընել ասոր . ըսաւ . պի-
տի առնեմ պահեմ , այնպէս որ թա-
գաւորը չը գիտնայ » . ուստի հայրը
կարծեց որ անշուշտ ան ալ սպաննուե-

ցաւ . ասոր համար խեղճ մայրը բնաւ
չը համարձակեցաւ բերել տալ իր աղ-
ջիկը և այլ ևս չը տեսաւ աղջիկը , քան-
զի մեռաւ . քիչ ատենէն : Հնդկաստա-
նի պզտիկ աղջիկներն շատ սիրուն են ,
կապուտակ աչքերով և վայելուչ դէմ-
քով : Այս փոքրիկ աղջիկն ալ մեծցաւ
ու գեղեցիկ աղջիկ մը եղաւ , իր աղ-
գականներէն ոմանք համարձակեցան
բերել զնա իւր հօրը քով , կարծելով թէ
նա պիտի ազդուի իր սիրուն զաւկին
տեսքէն ու պիտի սիրէ զանիկայ մօրը
համար որ մեռէր էր : Փոքրիկ աղջիկն
իր հօրը ոտքը ինկաւ ու ծունկերը
փարեցաւ « հայրիկս » ըսելով : Եւ հի-
մա ինչ կը կարծէք որ ըրաւ հայրը ,
գի՛րկը առաւ ու համբուրեց , անանկ
կը կարծէք , ո՛չ , գլխուն մազերէն բըռ-
նեց՝ մէջքէն սուրը հանեց ու մէկ հար-
ուածով գլուխը կարեց :

Հնդկաստանի մօտ Չինաստանի եր-

կերը կայ, որ հոն ալ ստեպ կը մեռցու-
նեն պզտիկ աղջիկները, որը կը խեղ-
դեն, որն ալ փողոցները կը ճգեն ու
միւս առտուն հասարակաց փոսի մը
մէջ կը թաղեն. ոմանց ալ աչքերը կը
հանեն ու կը խրկեն որ մուրան: Հոս
կայ ահա այն խեղճ Չինացի աղջիկնե-
րէն մէկուն պատկերը:

Չար ու անգութ մուրացկան մը
Մօքայի մէջ գողցեր էր զանիկայ
իր ծնողքներէն, ու աչքերն հանելով
մէկ բազուկին և մէկ ոտքին ջղերն ալ
կտրեր կաղ ըրեր էր ու խրկեր էր մու-
րալու իրեն համար:

Հնդկաստանի ժողովուրդը շատ աւելորդապաշտ է. կուզեմ պատմել անոնց սնապաշտութեան մէկ քանի բաները: Ասոնք օրերը կը բաժնեն ու շաբթուն իւրաքանչիւր օրերը չար ու բարի կանուանեն: Թէ որ չար օրը մարդ մը մեռնի, տանը դռնէն դուրս չեն հաներ մեռելը այլ պատէն ծակ մը բանալով անկէ կը հանեն: Մատրասի մէջ բնակած տանս դիմացը մարդ մը մեռաւ, իրենց չար սեպած օրը, և ազէկ չը սեպելով մարմինը դռնէն հանել, պատը ծակեցին ու անկէ դուրս հանեցին. ետքը մէկը բռնեցին տանը մէջ հսկելու և զանգակ մը հնչեցնելու դիշերը, որ դեւը հալածուի: Կը կարծէին թէ մեռած մարդուն տեղը դեւը կուգայ կը բռնէ:

Երբ որ տղայ մը կը ծնանի հայրը

անոր ձեռքը խեցիէ կամ երկաթէ մանեակներ կանցունէ, գիտէ՞ք ինչո՞ւ համար. դեւը չը մօտենալու համար: Այնչափ սնապաշտ են որ կը կարծեն թէ դեւը պիտի վնասէ իրենց զաւկըներուն եթէ անանկ չընեն,

Չափազանց հմայութիւններ կը գործածուին Հնդկաստանի մէջ, բայց այս կէտին վրայ պիտի չը գեգերիմ: Հնդկական տաճարներուն վրայով կըրնայի երկար խօսիլ. բայց բաւական է որ այսչափ ըսեմ, թէ անոնց շատերն ունին իրենց վրայ պիղծ ու գարշելի պատկերներ, եւ անոնց յարողներն են վատանուն կանայք, որոց գործն է գարշելի և վավաշտական երգեր երգել, կրնայի նկարագրել ձեզի այդ տաճարներուն մէջ կատարուած սուկայի տեսարանները, որոնց համար իբրը 30 տարի Հնդկաստան աշխատող քարոզիչ մը կըսէ թէ չէի կրնար դժողքին պատկերէն տարբեր բան մը

ըմբռնել երբ անոնց կուսպաշտութեան
հանդէսը կը տեսնէի : Բայց ես պիտի
թողում այս դարչելի բաներուն վրայ
երկարօրէն խօսելը : Արդէն ըսած եմ
ձեզի թէ Հնդիկք շատ չար ու ամ-
բարիչո ժողովուրդ են : Կուզեմ որ
կարգաք Հռովմայեցւոց առաջին գըլ-
խուն վերջին մասը , և յիշէք թէ այն
մեղքերն որ առաքեալը կը յիշէ հոն ,
կը գործեն անոնք և հոն չը յիշուած
շատ մեղքեր ալ : Այո , անոնք անանկ
զարհուրելի մեղքեր կը գործեն , որ
եւ չեմ կրնար պատմել ձեզի . անանկ
մեղքեր որ մարդուս խելքէն ու մտքէն
չանցնիր կը կարծեմք :

Արդ՝ ինչ որ պէտք էր ձեզի խօսիլ
հեթանոսաց վրայով խօսելու աւարտե-
լէս ետքը , պիտի կարգամ ձեզի երգ-
մք Թայմըլ լեզուաւ , որ դիտնաք թէ
հեթանոսութենէ քրիստոնէութեան
դարձող տղաքներ կան ու կ'երգեն և
զԱստուած կը փառաբանեն :

Էլլամա՛ շըրսթիթթա Նամաթու
Թիյեափատա բէթաաեուքքու .
Անունթա քալումաաքա ,
Ալլայլուեահ մաքթաթույեում ,
Բէլընթութէ էսթօթթէտում :
Ըրնաէյ էտուբթաթաաքա ,
Բարբար քարբար .
Վուլլամայեում քէրուբայեում ,
Անրում էնկում .
Ավեր սէյթիյեալ վերլունկքում :

Ո՛ւր կայ հանգստութիւն ,
Յոգնած տրամած հոգւոյն .
Ունայն է զայն ծովը փնտռել ,
Կամ մինչ բեւեռն քալել :

Աշխարհս չի կրնար ,
Երջանկութիւն մեզ տալ .
Ո՛չ կեանքս , բոլոր ապրիլն է այն ,
Ոչ ալ մեռնիլ այս մահն :

Այս արտասուած ցորէն ,
Անդին կեանք կայ նորէն .

Ան չք չափուի՛ր տարիներով,
Լեցուն է սուրբ սիրով:

Մէկ մահ մըն ալ կըլլայ,
Որուն վախճան չկայ .
Ո՛հ, ի՛նչ ցաւք յաւիտենական,
Երկրորդ մահուան մէջ կան:

Աստուած, Տէր գթութեան,
Ծնորհքդ թափէ մեր վրան .
Որ մենք փախչինք այն մահուանէ,
Ու չք զատուինք քեզմէ:

Ճառիս սկիզբէն ըսի ձեզի թէ
Աստուած մեծ շնորհքներ ըրած է ձե-
զի . չէք կրնար խորհիլ թէ դիպուա-
ծով է այս . մինչ այսչափ բաներ լսե-
ցիք հեթանոսաց վրայով: Ի՛նչ կը խոր-
հիք սիրելիներս . չէ՞ք զգար թէ նա
մեծ շնորհքներ ըրած է ձեզի, գիտեմ
որ կը ճանչնաք . ուրեմն նա կըսպասէ
որ դուք ալ փոխադարձը ընէք, եւ
առեջին բանը որ ձեզմէ կըսպասէ
այս է, որ թողուք ձեր բոլոր շար խոր-
հուրդները, խօսքերը ու գործքերը ու
դուք սրտերնիդ Աստուծոյ տաք: Կամ
այլ բանիւ որ սիրէք զնա ուրիշ ամէն
բաներէ աւելի: Արդ՝ կը հարցունեմ
ձեզի, ըրի՞ք և կընէ՞ք այսպէս, եթէ
չըրիք շատ ապերախտ էք դուք . և թէ
որ այդ վիճակին մէջ մնաք թշուառ
պիտի ըլլաք խեղճ հեթանոսներէն

աւելի, որք բնաւ չը լսեցին փրկչին վը-
րայով: Ձեր պատիժը ևս ծանր պիտի
ըլլայ քան թէ անոնցը, անոնք քիչ
ծեծ պիտի ուտեն բայց դուք շատ.
քանզի անոնք չեն գիտեր տէրոջը կամ-
քը, ինտոր որ դուք գիտէք. բայց
չըրէք, ուրեմն զղջացէք և սրտերնիդ
Աստուծոյ տուէք այսօր, վասն զի կըր-
նայ ըլլալ որ մինչեւ վաղը յաւիտեան
կորսուիք:

Բայց Աստուած ոչ միայն զղջում
կուզէ ձեզմէ, այլ նաև կուզէ որ բո-
լոր ձեր կրցածը ընէք որ այն խեղճ
հեթանոսներն (որոց վրայ լսեցիք)
փրկուին, իրենց զարհուրելի վիճակէն
Քրիստոսի գալով:

Կը հարցունէք թէ ի՞նչ կրնամք ընել
ըսեմ ձեզի: Կրնաք աղօթք ընել ա-
նոնց համար: Կուզեմ պատմել ձեզի
պզտիկ աղի մը վրայով որ քիչ ժամա-
նակ առաջ լսեց հեթանոսաց վիճակին
վրայով պատմութիւն մը, գիշեր մը

իր աղօթքը ըրաւ ու դնաց պառկե-
ցաւ, բայց պառկելէն ետքը ըսաւ
սպասուհիին, « դահեակ, ես մոռցայ
աղօթք ընելու հեթանոսաց համար.
պարտիմ ելլել ու աղօթք ընել անոնց
համար». դահեակն ըսաւ թէ հարկ
չէր որ ելլեր անկողինէն. կրնար պառ-
կած տեղն ընել, « ոչ, ըսաւ նա, պար-
տիմ ելլել ու աղօթել անոնց համար »:
Եւ սիրուն տղան հանգիստ չեղաւ մին-
չեւ որ ելաւ անկողինէն ու աղօթք
ըրաւ հեթանոսներուն համար:

Ուրիշ տղու մը վրայով ալ պատմեմ
 ձեզի որ Սէյլընի դպրոցի աշակերտ-
 ներէն մէկն էր, և յոյսով եմ թէ
 նա երկինքն է հիմա, երկու կամ ե-
 րեք սէնթ արժող փոքրիկ տետրակի
 մը միջոցաւ, զի այդ էր որ պատճառ
 եղաւ իմ խնամքիս տակը դալու :

Ս.յս երկրին մէջ երբոր տղաք հի-
 ւանդ կըլլան, հայրն ու մայրը հնդկա-
 կան ընկուզ մը կամ ջղախոտ ըսուած
 տունկերէն կառնեն, և ձեռքերնին
 բռնած տաճարը կը վազեն ու կըսեն,
 « Հիմա Սուամսիէ, թէ որ իմ պզտիկ
 տղաս կամ աղջիկս բժշկես, քեզի պիտի
 տամ այս ընկուզը կամ ջղախոտը » :

Ս.յս տղուն մայրն ալ երբ տե-
 սաւ որ շատ հիւանդ էր, ըսաւ ի-
 րեն թէ կուզէ՞ր որ երթար քանի մը
 նուէր ընծայէր կուռքին որ ինքը ա-
 ռողջանար, նա պատասխանեց թէ ա-
 մենեւին չուզէր որ ատանկ բան մը
 ընէ, « Ես կուռք չեմ պաշտեր ըսաւ,

ես կը պաշտեմ ճշմարիտն Աստուած :
 եթէ նա կը հաճի կեանք տալ ինձի
 աշխարհիս վրայ աղէկ . եթէ ոչ . ես ի-
 րեն պիտի երթամ » : Եւ այս եղաւ իր
 վերջին խօսքը . « Ս.հա ես Գրիստոս
 Տէրոջս քովը կերթամ » :

Ինչպէս որ ըսինք թէ՛ հեթանոսք
 իրենց զաւակները կոկորդիլոսին կու-
 տային, ոմանք ալ հոսանքին . Հնդ-
 կաստանու տղաքներէն ոմանք ասոր
 վերաբերեալ երգ մը շարադրած ըլ-
 լալով երբեմն կ'երգէին ինչպէս որ կը
 տեսնուի :

Տես հեթանոս մայրն կանգնած ,
 յեզր գետոյն սրբազան .
 Որ զմանուկն իւր սիրած ,
 Բուն իւր ձեռօք ձգէ յայն :

Ով լսէ ճիշն մանկիկին ,
 Հրէշ կենդանիք որս գտան .
 Կամ հոսանքներն ահագին ,
 Առնուն տանին խեղճ աղան :

Աղաղակն ինչ աղեհատ ,
 Քար սիրտք ալ ոչ հանդուրժեն .
 Բայց մօրն սիրան է պողպատ ,
 Գութը փախած է իրմէն :

Ո՛հ . սուրբ գիրքն թող միայն ,
 Նորա սրտին շուտ հասնի .
 Զայն խրկեցէք , և յայնժամ ,
 Մայր գթասիրտ նա լինի :

Սէ յընի փոքրիկ աղջիկներէն մին, Օթուելի գեղերօթիկ դպրոցը աշակերտութիւն ըրած ըլլալով քրիստոնեայ եղաւ 13 տարեկան հասակին մէջ, այս փոքրիկ աղջիկը քրիստոնեայ ըլլալէն ետեւ, ուղեց երթալ տեսնել իր մայրը որ հեթանոս էր, որ զնա դարձի բերէ: Այն երկրին մէջ երբոր տղաք շատ ժամանակ բացակայ ըլլալէն ետեւ տուն դառնան, մայրերնին փախաթ մը կը փռէ վարը բակին վրայ ու կըսէ անոնց որ նստին վրան, մինչեւ որ ինքը երթայ բրինձ ապուր եփէ իրենց համար, այս աղջիկն ալ տուն գնաց, ու երբոր մայրը տեսաւ շատ ուրախացաւ, և պրտուն փռելով ըսաւ որ նրատի ու ինք ապուրն եփէ, պզտիկ աղջիկն ըսաւ որ ինքը անօթի չէ, չուզեր ուտել այլ միայն խօսիլ իր հետը, «դու

չես կրնար խօսիլ ինձի հետ. ըսաւ մայրը, մինչեւ որ ապուր եփեմ քեզի համար», «մայր, ըսաւ աղջիկը, դուն կուռք կը պաշտես ու շատ կը վախնամ թէ պիտի կորսուիս, ուստի կուզեմ խօսիլ հետդ Յիսուս Քրիստոսի վրայով», մայրը սաստիկ բարկանալով չեխեց իր դատրիկը. բայց նա տակաւին կը խօսէր մօրը հետ անոր հոգւոյն վրայ: Իսկ մայրն այնչափ կատղեցաւ որ ըսաւ իրեն թէ կամ պիտի լռէ կամ պիտի պատժուի, փոքրիկ աղջիկը պատասխանեց, «մայր, թէ և զիս սաստիկ ծեծես, ես պիտի խօսիմ Յիսուս Քրիստոսի վրայով», և սկսաւ դառն արցունք լալ: Մօրը սիրտը կտրեցաւ ու նստաւ պրտուին վրայ, և իր փոքրիկ դուստրը խօսեցաւ իր հետը ու աղօթք ըրաւ, անկէ ետեւ այս աղջիկը այնչափ հոգ կընէր իր մօրը համար որ չըլլայ թէ կորսուի, և գիշեր-

ուան շատ ժամերն (ինչպէս իր հայրը վերջը պատմեց) աղօթք կընէր մօրը համար . և Աստուած լսեց իր աղօթքը: Մայրը ձգեց կուռքերն ու քրիստոնեայ եղաւ , և նորա միջոցաւն ուրիշ մէկ երկուք ալ :

Ուրիշ փոքրիկ աղջկան մը վրայ ալ պատմեմ որ իմ գպրոցներէս մէկունն աշակերտներէն մէկն էր ու աս ալ շատ օգուտ ըրաւ : Քրիստոսի վրայով բաւական գիտութիւն ստանալէն ետեւ սկսաւ կարգալ սուրբ գիրքը իր դասակիցներուն հետ , և աղօթել նոցունց հետ . նաեւ կը կարգար իր հօրն ու մօրը և աղօթք կընէր անոնց առջեւը : իր մեծ հայրը գէշ մարդ մ'ըլլալով՝ մաղերէն բռնեց ու ծեծեց կարգալուն և աղօթելուն համար , բայց նա համբերութեամբ տանելով դարձեալ կը շարունակէր իր ընթերցումն ու աղօթքը : Երբոր ԱԱ տարեկան եղաւ , մաղձացաւէն բռնուեցաւ ու մեռաւ : Հի-

ւանդութեանը մէջ երբ զինքը տեսնել գացի , ինծի ըսաւ թէ , « ես ահա երկինք կերթամ » :

Անգամ մը մէկը գնաց նոր Անգղիայէն Հնդկաստան , երբ առտու մը կը շրջէր Գանդէսի եղերքը , տեսաւ հեթանոս կին մը որ իր առջինէկ մանկիկը կունկա աստուածուհւոյն կը զոհեր , սակաւ մը շիներ էր կնիւնէ ու մանուկը մէջը զետեղած տուեր էր հոսանքին , աղէկտուր ըլլալով նա այս բանիս վրայ , արտասուալից ցաւակցութեամբ խօսեցաւ իր հետը : Եւ լսելով թէ ուխտած ըլլալուն համար այնպէս ըրեր է , ըսաւ թէ Հնդկաց աստուածներն աստուած չեն , ճշմարիտն Աստուած չուզեր այդպիսի զոհեր . ու կը գարշի անոնցմէ , եթէ կուզես երջանիկ ըլլալ հոս ու հանդերձեալին մէջ , մեղքը ձգելու ու կանչելու է Յիսուս Քրիստոսի , որ մեռաւ մեղաւորներն խրկելու , այս խօսակ-

ցութիւնը Աստուծոյ օրհնութեամբը՝
անթշուառ կնոջը դարձին միջոց եղաւ :

Աւա՛ղ, անզեղջ մեղաւորներուդ,
աւա՛ղ, որ տակաւին խաւարի և մը-
թութեան մէջ էք. գերեզմանին մէջ
միշտ պիտի չըննջէք, թիչ ատենէն հը-
րեշտակապետը իր փողը պիտի հնչե-
ցնէ, և երկրիս չորս կողմէն պիտի լը-
սեն անոր ահուելի գոչումը՝ ի դատաս-
տան. և երբ կ'ելլենք գերեզմանէն
յաւիտենական դատաւորին առջին պի-
տի ներկայանամք որոցմէ ոմանք՝ Քը-
րիստոսի ձախ կողմը կայնած են լսելու
այն ահեղ վճիռը թէ՛ « գացէք ինձմէ
անիծեալներ, յաւիտենական կրակին
մէջ որ պատրաստուած է սատանային
և իր հրեշտակներուն »: Այս միջոցին
եթէ կարելի ըլլայ տեսնել դժոխայ-
նոց վիճակը այս մարմնով, մարդուս
սիրտը և թոքերը կտոր կտոր կըլլան.
ուրեմն վա՛յ անոր որ անզեղջ կը
մեռնի :

Միթէ Յիսո՞ւս ընկ խաչն տանի,
Եւ մարդս ազա՞տ ըլլայ .
Ո՛չ, խաչ մը կայ ամէն մէկուն,
Ինձի ալ խաչ մը կայ :

Ինչ երջանիկ վերի սուրբերն,
Որք հոս կը տրտմէին .
Բայց հոն անխառն սէր կը վայլեն,
Ցնծումն ալ լիովին :

Օրհնեալ է խաչս պիտի տանիմ,
Մինչեւ օր մահն ինձ գայ .
Ու վեր ելլեմ պսակս առնեմ,
Ինձի պսակ մը կայ :

Վ. Ե. Ջ

4887

2013

<< Ազգային գրադարան

NL0031894

Handwritten signature

49726